

peculiarities of their reproduction in the language system, the role in the formation and development of the linguistic view of the world. Consideration of sacred concepts from the perspective of linguistics includes analysis of macro concepts at the level of categorizing the religious sphere («Religious ideas of ancestors of Ukrainians», «Christian ideas and their reflection in the Ukrainian lingual culture»).

Organization of lexical work of philology students with Biblical texts/linguistic units denoting sacred concepts includes: 1) analysis of the structural and semantic features of inherent (the ones that correlate on structure and semantics with original text of the Old and New Testaments, a concrete biblical situation) and superimposed (their semantics suffered changes within historical development) sorts of biblical phrases; 2) functional peculiarities of syntactic constructions in biblical texts that embody the concept of monotheism (rhetorical questions, syntactic constructions with subordinate fragment having semantic shade «the truth/righteousness»; syntactic constructions that reproduce the correlation of allegorical expressions with life situations); 3) studying the evangelical motives in literature; 4) comparing the sacred concepts of soul/heart/God in different lingual cultures (including within Christianity – Orthodox/Catholic).

A Prospect of further research is the development of thematic units within intercultural communication.

An organisation of work with educational materials involves the submission of linguo-cultural commentary to the names (ideas) of the works of Ukrainian authors that have roots of biblical interpretation (Panas Mirny «Do oxen low when mangers are full» / biblical expression, Lina Kostenko «Mary Churai» / thorn-bush, Olha Kobylanska «Earth» / Cain seal; Ivan Bagrianyi «Garden of Gethsemane» / Gethsemane; Garden of Gethsemane; Vasyl Stus «Nativity scene», «Promised Land» / The Promised Land).

Didactic support considers the interpretation of the concept of «truth» from the perspective of linguistics, lingual culture, lingual philosophy, as well as execution using the example of linguistic and cultural analysis of binary oppositions (righteousness/sin; faith/wickedness, law/grace); cause and effect determination (sin/penance, crime/punishment, faith/eternal life); clarification of the stylistic features of rhetorical questions of biblical expressions.

Key words: *lingual community, religion, view of the world, Christianity, soul, faith, prayer, monotheism, biblical expression, inherent and superimposed biblical phrasemes.*

УДК 629.7.073

Олена Москаленко

Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету
ORCID ID 0000-0003-3182-6801

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ АВІАЦІЙНИХ ФАХІВЦІВ

У статті акцентується увага на необхідності вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців технічних спеціальностей, зокрема авіаційних фахівців. Автором виокремлено організаційно-педагогічні умови підготовки авіаційних фахівців. Запропоновано впровадження низки організаційно-педагогічних умов, спрямованих на ефективне виконання професійних дій. Обґрунтовано ефективність навчання на основі міжпредметних зв'язків професійно орієнтованих дисциплін; установлено, що підвищенню рівня мотивації курсантів до професійної

діяльності значно сприяє використання інноваційних технологій (інформаційних, комп'ютерних і контекстного навчання). Подальший науковий пошук буде спрямований на орієнтацію навчального процесу на полікультурність, інтеграцію та адаптацію фахівців в авіаційному середовищі.

Ключові слова: організаційно-педагогічні умови, інноваційні технології навчання, міжпредметні зв'язки, авіаційні фахівці, міжкультурне спілкування, безпека польотів, авіаційний контекст.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна перебуває на шляху вступу до постіндустріальної й інформаційної епохи, що потребує чітких та ефективних рішень. Сучасний фахівець – це, насамперед, продукт власного розвитку. Серед професійних цінностей сучасного авіаційного фахівця варто, на нашу думку, виокремлювати такі: орієнтація на нетрадиційні рішення та водночас урахування й дотримання чинних стандартів і законів; готовність до подолання труднощів; усвідомлення особистої відповідальності за повітряну обстановку; реальне оцінювання своєї кваліфікації; усвідомлення необхідності в постійному вдосконаленні професійної компетентності; гуманістичне усвідомлення власної ролі в авіаційній професії.

Аналіз актуальних досліджень. Автори «Великого тлумачного словника сучасної української мови» пропонують одну з дефініцій поняття «умови»: це «правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь» [4, 1506]. Лексема «організація» потрактована як комплекс заходів, зміст яких полягає в координації дій окремих елементів системи [4, 853]. У словнику з педагогіки терміносполучення «організація діяльності» схарактеризоване як процес об'єднання людей і засобів для досягнення поставленої мети [7, 224]. Із цитованих дефініцій випливає, що «організувати» означає: 1) зосередити, мобілізувати, спрямовувати; 2) чітко налагодити, належно впорядковувати що-небудь [4, 853].

Досліджуючи вдосконалення професійної підготовки майбутніх авіадиспетчерів у процесі ведення радіообміну, І. Б. Файнман виокремлює низку педагогічних умов: актуалізація суб'єктного досвіду майбутніх диспетчерів і розширення їхніх суб'єктних функцій; налагодження комунікації на основі діалогічної взаємодії між курсантами; створення ситуацій квазіпрофесійної діяльності авіаційного диспетчера та їх упровадження на всіх етапах навчання радіообміну [9, 12]. Варто зазначити, що авіаційний диспетчер – це спеціальність, що належить до групи високотехнологічних професій; її представники забезпечують експлуатаційну взаємодію «людина – техніка – людина». В авіаційній термінології ця взаємодія відбувається у вигляді моделі «SHELL». Педагогічні умови, запропоновані І. Б. Файнман, є актуальними, уможливають високий рівень кваліфікації диспетчера в реалізації взаємодії під час радіообміну.

Унаслідок дослідження іншомовної підготовки в галузі авіації, О. В. Бродова схарактеризувала «педагогічні умови» формування

комунікативних умінь пілотів як сукупність взаємопов'язаних і взаємозумовлених чинників, що сприяють ефективності навчального процесу й досягненню поставлених цілей. У процесі навчання англійської мови О. В. Бродова виокремлює такі педагогічні умови: 1) оптимальне структурування змісту циклу психолого-педагогічних дисциплін; 2) професійне спрямування матеріалу; 3) вплив методів активного навчання в процесі діалогічної взаємодії; 4) упровадження дидактичної моделі формування комунікативних умінь пілотів [2, 84].

Аналіз професійної готовності майбутніх пілотів до польотів на міжнародних повітряних трасах дав змогу В. Л. Асріян виокремити низку психолого-педагогічних умов, необхідних для навчання англійської мови: 1) поетапність підготовки: 1-й етап – навчання загальної англійської мови; 2-й етап – навчання технічної авіаційної англійської мови; 3-й етап – навчання фразеології радіообміну; 2) інтеграція знань, навичок, умінь із технічної авіаційної англійської мови; 3) використання ситуаційних завдань, пов'язаних із труднощами в особливих ситуаціях польоту; 4) система оцінювання, що об'єднує всі етапи підготовки під час вивчення технічної авіаційної англійської мови [1, 8].

Мета статті. До актуальних завдань належить удосконалення професійної підготовки авіаційних фахівців через упровадження низки організаційно-педагогічних умов, спрямованих на ефективне виконання професійних дій в екстремальних умовах. Звідси випливає мета статті – теоретичне обґрунтування організаційно-педагогічних умов у контексті навчання авіаційних фахівців та уточнення понять «умови», «педагогічні умови» і термінів, пов'язаних із поняттям «організація».

Методи дослідження. У статті використані загально-теоретичні методи дослідження, зокрема аналіз, синтез і порівняння.

Виклад основного матеріалу. Професійну діяльність авіаційних фахівців високо цінують на авіаційному ринку як в Україні, так і за кордоном. Академія отримує державне замовлення у великому обсязі на професійну підготовку названих спеціалістів. Знання з англійської мови – украй важливі для професії, оскільки всі термінологічні довідники, назви й описи принципів роботи авіаційних приладів опубліковані англійською мовою.

Окреслення педагогічних умов, зорієнтованих на організацію навчання у вищій школі, ґрунтовані на впровадженні заходів, методів, прийомів, вимог у навчальний процес. У контексті дослідження запропоновано авторське тлумачення «організаційно-педагогічних умов підготовки авіаційних фахівців до виконання професійних дій в екстремальних умовах» як сукупності об'єктивних можливостей, спрямованих на досягнення професійної мети й розвиток особистості фахівця в авіаційному середовищі.

Широкий діапазон залучених до аналізу інформаційних джерел дав змогу виокремити організаційно-педагогічні умови підготовки авіаційних фахівців до виконання професійних дій в особливих умовах і ситуаціях:

1) побудова навчального процесу в льотних закладах освіти на основі міжпредметних зв'язків професійно орієнтованих авіаційних дисциплін;

2) забезпечення стійкої мотивації курсантів до професійної діяльності за допомогою використання інноваційних технологій (інформаційних, інтерактивних, комп'ютерних і контекстного навчання);

3) організація навчального процесу з огляду на аспекти міжкультурної взаємодії учасників в авіаційному середовищі.

Описані організаційно-педагогічні умови потребують докладного обґрунтування. Першою організаційно-педагогічною умовою є побудова навчального процесу в льотних закладах освіти на основі міжпредметних зв'язків професійно орієнтованих авіаційних дисциплін.

В «Українському педагогічному словнику» міжпредметні зв'язки витлумачені як взаємне узгодження навчальних програм, зумовлене системою наук і дидактичною метою [8, 210]. Міжпредметні зв'язки відображають комплексний підхід до навчання, який уможливорює виокремлення головних елементів змісту освіти та взаємозв'язків між окремими дисциплінами. Завдяки інтеграції знань у процесі навчання на основі міжпредметних зв'язків підвищується продуктивність перебігу психічних процесів. Важливу роль відіграють міжпредметні зв'язки в ході розвитку системного мислення. Особливої актуальності, на наш погляд, набуває використання міжпредметних зв'язків у льотних навчальних закладах, що потребує залучення авіаційних фахівців із різних навчальних професійно орієнтованих дисциплін для опрацювання програм і підручників на міжпредметній підставі. Крім того, навчання із залученням викладачів з інших дисциплін сприяє підвищенню рівня їхньої кваліфікації, різноаспектному аналізу специфіки авіаційної галузі.

У цьому контексті варто говорити про інтеграцію навчальних дисциплін щодо льотних навчальних закладів. Інтегративність не означає розчинення однієї професійно орієнтованої дисципліни в іншій, а, навпаки, засвідчує їхню єдність, збереження систем, що взаємодіють, налагодження контактів. Дослідниця вбачає в інтеграції знань дисципліни «Іноземна мова» з іншими авіаційними дисциплінами цілісний процес взаємодії та взаємопроникнення різних систем знань, що виражене через виникнення їхніх інтегральних форм, методів, взаємообмін інформації, унаслідок чого виникає єдина цілісність [5, 55]. Інтегративні зв'язки професійно орієнтованих авіаційних дисциплін розкриваються через терміни й поняття, однак навчання дисципліни не може бути обмежене розумінням їхньої сутності. Важливо усвідомлювати вияв цих термінів в інших дисциплінах. Наприклад, термін «ATIS information» – «інформація ATIS»

англійською мовою обраний із професійно орієнтованої дисципліни «Метеорологія». Він означає передавання інформації пілотові щодо поточного стану погоди в районі аеродрому. Стандартна передача про погоду в міжнародному аеропорті має такий вигляд: «This is London Volmet South, London Heathrow at 14.50. Wind 100 degrees 9 knots. CAVOK. Temperature 9, dewpoint 4. QNH 1025. Nosig». У радіопередачі помітний чіткий зв'язок між метеоінформацією та англійською мовою.

Узагальнюючи виклад, наголосимо, що міжпредметні зв'язки професійно орієнтованих дисциплін виявляються в льотному навчальному закладі різноаспектно. Так, реалізація цієї педагогічної умови відбувалася через цикли дисциплін, у яких міжпредметні зв'язки найбільш чітко помітні, а саме: «Професійно орієнтована англійська мова» та професійно орієнтованими дисциплінами («Аеродинаміка», «Льотна експлуатація», «Метеорологія», «Повітряна навігація», «Авіаційне обладнання», «Повітряні перевезення», «Безпека польотів та людський фактор» та ін.). Домінантним завданням є формування знань, умінь і навичок авіаційних фахівців із правильного спілкування англійською мовою в процесі професійної діяльності. Це потребує, насамперед, знань зі спеціальних технічних дисциплін, які слугують фундаментом для навчання циклу дисциплін з англійської мови. Матеріал зі спеціальних технічних дисциплін містить англійські терміни й поняття. Виникає протиріччя: з одного боку, для опанування авіаційної англійської мови слід знати специфічну авіаційну термінологію; з іншого боку, для вивчення авіаційної термінології зі спеціальних технічних дисциплін потрібно володіти авіаційною англійською мовою. Це спонукає до думки про те, що навчання повинно органічно поєднувати названі два складники. Підґрунтям для такого комбінованого навчання слугує поступове впровадження елементів викладання англійською мовою професійно орієнтованих дисциплін. Реалізація зазначеної організаційно-педагогічної умови сприятиме більш ефективному засвоєнню матеріалу в інтегрованій єдності професійно орієнтованих дисциплін.

На підставі цього окреслено наступну організаційно-педагогічну умову в такому формулюванні: забезпечення стійкої мотивації курсантів до професійної діяльності за допомогою використання інноваційних технологій (інформаційних, комп'ютерних і контекстного навчання). Період навчання студента у вищому навчальному закладі – сприятлива нагода розкрити себе, виявити таланти, розвинути інтелектуальні й моральні якості. Обсяг знань, який студент отримує у процесі навчання, оптимізує усвідомлення себе як індивідуальності, посилює прагнення до професійного самовдосконалення. Це означає, що в студентів має бути добре розвинена професійна мотивація.

Навчаючи професійно орієнтованої англійської мови курсантів льотних навчальних закладів, викладачі досягають позитивного результату

й підвищення рівня мотивації за допомогою використання інноваційних технологій, до яких належать інформаційні, інтерактивні, комп'ютерні та контекстного навчання. Появі терміна «технологія» у педагогіці передувало прагнення досягти найкращих результатів навчання. Технологія як процес має такі риси: розмежування навчального процесу на окремі етапи; координованість і поетапне виконання дій; однозначність виконання процедур та операцій для досягнення результату. Будь-яка технологія є інформаційною, оскільки пов'язана з передаванням інформації.

Інформаційні технології означають застосування інформаційних ресурсів у навчальному процесі. Інформаційні технології можна тлумачити як джерело інформації, що слугує підґрунтям для отримання знань. Використання інформаційних ресурсів у навчальному процесі дає змогу організувати різні форми діяльності, застосовувати весь спектр можливостей сучасних інформаційних технологій; оперувати технологіями мультимедіа; сприяти оволодінню загальнокультурними та професійними компетенціями; контролювати навчальний процес; автоматизувати результати навчальної діяльності; активізувати самостійну навчальну діяльність; забезпечувати управління інформаційними потоками [6, 86].

Один із ефективних методів використання інформаційних технологій – комп'ютерне навчання, що створює нові можливості для навчання й тестування. Роль комп'ютера в опануванні професійно орієнтованих дисциплін у льотному навчальному закладі, зокрема іноземної мови, стає все більш значущою та має низку переваг: 1) доступ до спеціалізованих навчальних матеріалів у текстовому, відео- й аудіоформаті через пошукові системи Інтернету, тематичні інтернет-ресурси; 2) забезпечення інтеграції за допомогою єдиного інтерфейсу множинних способів використання мови й варіантів мовної практики; 3) можливість налагоджувати комунікативну взаємодію за допомогою мови, що вивчають; «проживання» у віртуальному світі; 4) змога комбінувати інтернет-ресурси з іншим навчальним матеріалом, що вможливорює подальші пошуки, розширює знання про мову, авіаційну тематику й засоби її навчання (наприклад, онлайн-словники, аудіозразки вимови); 5) надання доступу до дистанційного навчання за межами аудиторій або розкладу, при цьому зберігається контроль викладача та зворотний зв'язок; 6) можливість ведення інтерактивного діалогу з комп'ютером для оцінювання й корекції мовних навичок [11].

На нашу думку, у льотних навчальних закладах інформаційні технології об'єднують всі описані позиції. Курсанти постійно залучені до завдань, що потребують використання Інтернету, веб-сайтів міжнародних організацій, електронних бібліотек, електронних видань. Крім того, усі тренажерні системи, пілотажні прилади й радіосистеми побудовані за принципом використання супутникового зв'язку. У Циркулярі ICAO 323 «Рекомендації щодо програм навчання авіаційної англійської мови»

запропоновано використовувати джерела асоціацій, що стосуються навчання англійської мови для авіаційних фахівців, зокрема комп'ютерного (Міжнародна організація авіаційної англійської мови та спілкування (IALCO), Міжнародна асоціація англійської мови в цивільній авіації (ICAEA), Асоціація навчальних технологій (ALT), Центр інформації з мовного навчання та досліджень (CILT), Європейська асоціація комп'ютерного навчання мови (EUROCALL), Міжнародна асоціація технологій навчання мови (IALLT), Комп'ютерне товариство (IEEE)) [10].

Контекстне навчання – один із напрямів інноваційних педагогічних технологій, що здобув популярність в останні роки. Починаючи з 90-х років збіглого століття, А. А. Вербицький запропонував викладати загальні дисципліни в контексті майбутньої професійної діяльності [3]. Водночас слід зауважити, що, поряд із традиційною методикою, потрібно використовувати методи активного навчання, підходити комплексно до професійного навчання. Контекстне навчання проектують, зважаючи на мету, зміст, принципи навчання, умови педагогічного процесу, контингент курсантів, напрям професійної підготовки та індивідуальний доробок викладача. Контекст – це те, що аналізують як ціле, яке зв'язує й пояснює певні явища, факти [4, 567].

Реалізація контекстного навчання як однієї з педагогічних умов відбувалася таким чином. У статті «контекст» витлумачений у двох площинах: 1) як інтегративна єдність викладання професійно орієнтованих дисциплін в англійськомовному контексті (макрорівень); 2) як конкретна авіаційна ситуація, що має причину/причини й наслідок/наслідки (мікрорівень). З огляду на мету роботи наукове зацікавлення становлять обидва напрями. Згідно з першим підходом (ідеєю викладання професійно орієнтованих дисциплін англійською мовою), контекст заданий навчальними планами та програмами цих дисциплін. Викладачів-філологів і викладачів суміжних кафедр організовують у групи по 3–4 особи з подальшою перспективою роботи в команді. Діяльність відбувається за такою схемою:

- 1) складання курсу лекцій і семінарських занять українською мовою;
- 2) складання термінологічного словника, словосполучень, скорочень авіаційного контексту;
- 3) вивчення викладачем-філологом професійних джерел із дисципліни, переклад навчального матеріалу англійською мовою, розроблення додаткових завдань для відпрацювання навичок з англійської мови;
- 4) аудіозапис термінологічного словника з правильною англійською вимовою;
- 5) спільна позааудиторна діяльність – розроблення навчально-методичних посібників викладачем-філологом і викладачем професійно орієнтованої дисципліни.

У руслі другого підходу зауважимо, що з'ясування лінгвальних особливостей авіаційної англійської лексики довело факт відсутності в авіаційних термінах ознак багатозначності; їм притаманна чіткість, стислість і лаконічність. Авіаційна терміносистема є елементом загальної лексичної системи англійської мови, тому синонімічні слова та словосполучення слід використовувати обережно, у контексті конкретної ситуації. Наприклад, слова «wet» (мокрый) та «damp» (вологий) – синоніми, але в авіаційному значенні ними номінують стан ЗПС, що може вплинути на зліт і посадку. Трапляються слова, які породжують імовірність плутанини; деякі з них мають схоже звучання, інші – подібне написання. Наприклад, «accept» / «except», «successful» / «successive», «cattle» / «kettle», «arise» / «erase», «derives» / «drives», «depleted» / «deleted». Ці слова можуть функціювати в авіаційному контексті в різних значеннях. Нижче запропоновано порівняльний варіант.

«Can you **accept** FL 410? Flight levels above 310 are occupied **except** for FL 390. **Extend** traffic circuit. We have structure damage due to explosion, **extent** unknown. **Expect** delay for 20 minutes. The fire is **extinct**».

Третя організаційно-педагогічна умова – організація навчального процесу з огляду на аспекти міжкультурної взаємодії учасників в авіаційному середовищі. У контексті глобалізації освітнього простору йдеться про готовність до міжкультурної комунікації та спілкування – взаємодії представників інших культур.

У ситуаціях міжкультурного спілкування важливу роль відіграє набуття культурного досвіду країни (знання з економіки, історії, географії, політичного устрою) і формування комунікативних умінь. Беручи до уваги авторський досвід, зазначимо, що в Кіровоградській льотній академії НАУ навчається багато іноземних студентів, які прагнуть оволодіти льотними професіями (пілота, диспетчера, авіаційного техника, рятувальника, менеджера). Тому опанування культурного досвіду України відбувається із залученням авіаційного контексту, що пов'язаний із реаліями професійного середовища.

Інтернаціоналізація суспільства охопила авіаційну галузь, оскільки виконання трансатлантичних польотів зумовлює необхідність уведення крос-культурного діалогу. ICAO зосереджує увагу на міжкультурній комунікації як важливому чинникові безпеки польотів. Крос-культурне спілкування за своєю природою – багатоаспектне. Пілоти літають у зарубіжних державах, перевозять пасажирів по всьому світу; диспетчери УПР, інженери з технічного обслуговування та інший персонал використовують технології, розроблені багатьма країнами. Люди взаємодіють один з одним, а також із продуктами інших культур. Поведінка та навколишні умови можуть бути передбачені доти, поки людина перебуває в межах власної культури. Після того, як людина потрапляє в оточення представників або предметів (ПС, процедури, правила) інших культур, вона розгублюється, довкілля стає менш

прогнозованим і невизначеним, потребує більше часу для ухвалення рішень. Згодом людина адаптується до нових умов, які дають змогу налагодити міжкультурну взаємодію. У глобальних умовах авіаційної діяльності крос-культурні контакти стають нормою, а не винятком, повсякденною реальністю. Що довше група людей співпрацює і розв'язує спільні завдання, то частіше вони знаходять найбільш адекватні й доцільні рішення, починають думати та діяти однаково. Культура формується залежно від навколишніх умов і адаптується до їхніх змін, тобто є підстави говорити про нероздільність культури й контексту.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Запропоновані в дослідженні організаційно-педагогічні умови мають теоретико-практичне підґрунтя, оскільки вмотивовують вибір індивідуальної траєкторії щодо формування професійно значущих знань, умінь і навичок курсантів, уможливають варіативність навчального процесу та психологічного навантаження, узгоджених із кожним етапом підготовки до виконання професійних дій в екстремальних ситуаціях. У процесі виокремлення організаційно-педагогічних умов, спрямованих на інтенсифікацію навчального процесу авіаційних фахівців, сформульовано низку напрямів для подальших наукових розвідок: усвідомлення важливості міжкультурної взаємодії в процесі ухвалення рішень; спрямування навчального процесу на полікультурність, інтеграцію та адаптацію фахівців в авіаційному середовищі; систематичне вивчення видів міжкультурної взаємодії в авіаційних контекстах; розроблення спеціалізованих програм із залученням міжкультурних посередників – представників інших країн, обізнаних із авіаційною діяльністю в іншій країні та професійним досвідом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асріян В. Л. Формування спеціальних умінь у пілотів міжнародних авіаліній на основі міжпредметних зв'язків технічних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання технічних дисциплін / В. Л. Асріян. – Харків, 2007. – 16 с.
2. Бродова О. В. Психолого-педагогічні умови формування комунікативних умінь майбутніх пілотів / О. Бродова // Наукові записки : збірник наукових статей. – Серія : Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – Вип. 120. – С. 78–85.
3. Вербицкий А. А. Новая образовательная парадигма и контекстное обучение : монография / А. А. Вербицкий. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 1999. – 75 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
5. Герасименко Л. С. Інтеграція дисциплін як педагогічна умова професійної адаптації викладачів іноземної мови в льотних навчальних закладах / Л. С. Герасименко // Гуманітарний вісник. – Додаток 2 до № 3, Том VIII (33). – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2011. – С. 49–55.
6. Гущина О. М. Информационные ресурсы в системе управления образовательным процессом / О. М. Гущина, О. А. Крайнова // Вектор науки

Тольяттинского государственного университета. – Серія : Педагогіка, психологія. – Тольятти : Изд-во ТГУ, 2013. – № 3 (14). – С. 85–87.

7. Коджаспирова Г. М. Словарь по педагогике / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – Москва : ИКЦ «МарТ» ; Ростов н/Д. : Издательский центр «МарТ», 2005. – 448 с.

8. Український педагогічний словник / [авт.-уклад. Гончаренко С. У.]. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.

9. Файнман І. Б. Формування готовності майбутніх авіадиспетчерів до професійної самореалізації у процесі підготовки до ведення радіообміну : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / І. Б. Файнман. – Кіровоград, 2013. – 20 с.

10. Guidelines for Aviation English Language Program : ICAO Cir 323-An / 185. – ICAO, 2009. – 63 p.

11. Manual on the Implementation of ICAO Language proficiency Requirements : Doc 9835 AN / 453. – ICAO, 2004.

REFERENCES

1. Asriian, V. L. (2007). *Formuvannia spetsialnykh umin u pilotiv mizhnarodnykh avialinii na osnovi mizhpredmetnykh zviazkiv tekhnichnykh dystsyplin [Forming of special skills of pilots (at international airlines) based on interdisciplinary connections of technical subjects]*. (PhD thesis). Ukrainian Engineering Academy, Kharkiv.

2. Brodova, O. V. (2013). Psykholoho-pedahohichni umovy formuvannia komunikativnykh umin maibutnikh pilotiv [Psychological and pedagogical conditions of forming of the future pilots' communication skills]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka: Pedahohichni nauky*, 120, 78–85. [In Ukrainian].

3. Verbytskyy, A. A. (1999). *Novaia obrazovatelnaia paradigma i kontekstnoe obuchenie [New educational paradigm and context studying]*. Moscow: Issledovatel'skii tsentr problem kachestva podgotovki spetsialistov. [In Russian].

4. Busel, V. T. (2005). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Big definition dictionary of modern English (with supplements)]*. Irpin: VTF «Perun».

5. Herasymenko, L. S. (2011). Intehratsiia dystsyplin iak pedahohichna umova profesiinoi adaptatsii vykladachiv inozemnoi movy v lotnykh navchalnykh zakladakh [Integration of subjects as a pedagogical condition of professional adaptation of teachers of English at Flight educational establishments]. *Humanitarnyi visnyk. Tematychnyi vypusk «Vyshcha osvita Ukrainy u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvitnoho prostoru», Tom VIII (33)*, 49–55. (In Ukrainian).

6. Hushchyna, O. M., Krainova, O. A. (2013). Informatsionnye resursy v sisteme upravleniia obrazovatelnyim protsessom [Information resources in education management system]. *Vektor nauky Toliattinskoho hosudarstvennogo universiteta. Pedahohika, psikhologhiia*, 3 (14), 85–87. (in Russian).

7. Kodzhaspirova, H. M., Kodzhaspirov, A.Yu. (2005). *Slovar po pedahohike [Pedagogical dictionary]*. Rostov n/D: Izdatelskyi tsentr «MarT».

8. Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]*. Kyiv: Lybid.

9. Fainman, I. B. (2013). *Formuvannia hotovnosti maibutnikh aviadyspetcheriv do profesiinoi samorealizatsii u protsesi pidhotovky do vedennia radioobminu [Forming of future ATC controllers' readiness to professional self-realization during radio communication training]*. (PhD thesis). Kirovohrad State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko, Kirovohrad.

10. Guidelines for Aviation English Language Program: ICAO Cir 323-An / 185. (2009). International Civil Aviation Organization.

11. Manual on the Implementation of ICAO Language proficiency Requirements: Doc 9835 AN / 453. (2004). International Civil Aviation Organization.

РЕЗЮМЕ

Москаленко Елена. Педагогические условия обучения профессиональной англоязычной коммуникации будущих авиационных специалистов.

В статье акцентируется внимание на необходимости усовершенствования профессиональной подготовки будущих специалистов технических специальностей, в частности авиационных специалистов. Выделены организационно-педагогические условия подготовки авиационных специалистов. Предложено внедрение организационно-педагогических условий, направленных на эффективное выполнение профессиональных действий. Обоснована эффективность учебы на основе межпредметных связей профессионально ориентированных дисциплин; установлено, что повышению уровня мотивации курсантов к профессиональной деятельности значительно способствует использование инновационных технологий (информационных, компьютерных и контекстного обучения). Дальнейший научный поиск будет осуществляться в направлении учебного процесса на поликультурность, интеграцию и адаптацию специалистов в авиационной среде.

Ключевые слова: организационно-педагогические условия, инновационные технологии обучения, межпредметные связи, авиационные специалисты, межкультурное общение, безопасность полетов, авиационный контекст.

SUMMARY

Moskalenko Olena. Pedagogical conditions of professional English communication of the future aviation specialists.

In the article attention is paid to the necessity of improvement of the future aviation specialists' professional communication. The author points out the organizational and pedagogical conditions of the future aviation specialists' English professional preparation. Implementation of organizational and pedagogical conditions, which are aimed at effective fulfilment of professional actions, was offered. Efficiency of professional interdisciplinary studying was proved. The use of intersdisciplinary connections have become of paramount importance at flight educational establishments. It requires involvement of teachers of aviation professional subjects into curricula and syllabi development, based on intersdisciplinary approach. Integrity does not mean merging of one professional subject with the other, but, on the contrary, it certifies their unity, systems' co-operation, making contacts and connections. It was grounded that the use of innovative technologies (information, computer and context studying) leads to the increase of students' motivation level to professional activity. Internationalization of society touched upon aviation industry, as providing of transatlantic flights predetermines the necessity of cross-cultural (multicultural) communication. ICAO focuses on cross-cultural communication as an important factor of safety of flights. Cross-cultural communication is multidimensional by its nature. In the course of research, the author makes the following conclusions: 1) studying at flight educational establishments has narrow specialization, that guides particular principles and regulations of professional pedagogics in technical direction; 2) studying of the professional disciplines is closely connected with English learning as one of ICAO official languages, that predetermines its penetration in the majority of professional disciplines; 3) professional activity of aviation specialists is related to cross-cultural communication and mixing with the representatives of other cultures, that aims educational process at multiculturalness; 4) studying at flight educational establishments takes place with the active involvement of information technologies; it needs constant development and content upgrade of syllabi and curriculum. The

organizational and pedagogical conditions, which were offered in the research, have theoretical and practical background, as they determine the choice of individual strategy concerning the forming of students' professional knowledge and skills. A further research will be aimed at providing of educational process in the direction of multicultural communication, integration and adaptation of the future specialists in aviation environment.

Key words: *organizational and pedagogical conditions, innovative technologies, interdisciplinary connections, aviation specialists, multicultural communication, safety of flights, aviation context.*

УДК 378.048.2

Тетяна Плачинда

Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету
ORCID ID 0000-0002-2514-3644

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ НЕПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті звертається увага на проблему забезпечення вищих шкіл специфічного профілю науково-викладацьким складом для якісного провадження навчально-виховного процесу. Акцентується на необхідності підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії, які не мають педагогічної освіти, до професійної діяльності у вищому навчальному закладі. Подані результати опитування молодих викладачів непедагогічних спеціальностей, під час якого виявлені основні проблеми, з якими вони стикаються на початку педагогічної діяльності. Для якісної підготовки здобувачів (майбутніх викладачів вищої школи) до педагогічної діяльності запропоновано курс навчальної дисципліни «Вища школа та науково-педагогічна діяльність».

Ключові слова: *викладач, здобувач, аспірантура, навчально-виховний процес, майбутні фахівці, вища школа, професійна підготовка, освітня складова, специфічні принципи навчання, специфічні методи навчання.*

Постановка проблеми. Освіта є запорукою майбутнього країни, важливою складовою її національної безпеки. Професійна підготовка фахівців різних галузей потребує пошуку неординарних шляхів організації навчально-виховного процесу. Актуалізації набуває формування світогляду студентства, їхніх ціннісних орієнтацій, системного сучасного соціального та гуманістичного мислення в навчальному процесі. На сьогодні основна суспільна функція університетів полягає в якісній підготовці фахівців, з огляду на це, успішна конкуренція на світовому ринку знань залежить від правильного окреслення університетами пріоритетів у викладанні та навчанні студентів.

Процес підготовки нового покоління фахівців, здатних позитивно впливати на суспільний розвиток, потребує зростання якості освітніх послуг і докорінного оновлення професійної підготовки. Вища школа покликана забезпечити здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їхніх інтересів та здібностей. Важливу роль у цьому процесі відіграють викладачі вищих закладів освіти, адже оволодіння необхідними знаннями, уміннями та навичками для подальшої професійної діяльності